

Forsknings-sammanfattning

Smart start vid lässvårigheter och dyslexi är en bok som riktar sig till dig som är förälder eller lärare till barn i de första skolåren. Vi som står bakom boken vill skapa förståelse för barn som kämpar med sin läs- och skrivinläring. Du får basfakta och enkla tips om hur man kan upptäcka och stötta dessa barn. Från denna bok har vi hämtat det här kapitlet om "Forskningen och praktiken".

Smart start vid lässvårigheter och dyslexi,
Bodil Andersson, Louise Belfrage & Eva Sjölund, 2006, Natur och Kultur

Forskningen och praktiken

I skolan bör vi använda läsinlärningsmetoder som har utvärderats och har vetenskapligt stöd. Parallellt får vi förlita oss på "beprövad erfarenhet", dvs sådant som använts i undervisningen i många år och visat sig ge goda resultat, men som inte alltid granskats under vetenskaplig lupp.

Det är lätt att få uppfattningen att forskningen om läs- och skrivsvårigheter och verksamma läsinlärningsmetoder spretar åt alla håll. Med jämna mellanrum poppar nya trender och "mirakelmetoder" upp. För en förälder kan det vara mycket svårt att navigera bland informationen. Går det att säga vilka läsinlärningsmetoder som fungerar bäst? Svaret är: ja, i mycket hög utsträckning. Men det viktigaste budskapet är att lärarens kompetens är mer avgörande än att man följer en viss metod till punkt och pricka.

Här följer en kortfattad redogörelse för vad forskningen säger.

Lyckad läsinläring

Professor Mats Myrberg vid Lärarhögskolan i Stockholm genomförde för några år sedan på Skolverkets uppdrag en översikt av forskningen kring läs- och skrivsvårigheter (Myrberg, 2002). Ett avsnitt utgörs av en utvärdering av pedagogiska läsinlärningsprogram för elever med läs- och skrivsvårigheter. Där sägs bland annat följande:

- Specialutbildade lärare bör hålla i läsinlärningsprogrammen.
- Effektiva läsinlärningsprogram utmärks av att eleven tränar läsning och skrivning på alla nivåer. Man övar såväl fonologisk medvetenhet och rättstavning som läsförståelse.

- De program som lägger mest tid på direkt undervisning i hur man gör när man läser och skriver, hur ljud och bokstav hänger samman, ger bäst resultat. Olika läsinlärningsprogram är komponerade på olika vis och lägger tyngden på olika moment, t ex tyst bokläsning, högläsning, stavning, textskrivande och ljudsäkerhet.
- Program lyckas bättre om de innehåller träning av fonologisk medvetenhet. För barn med dyslexi är sådan träning t o m en *förutsättning* för framgång.
- Det räcker inte med ”mer av samma”. Lästräningsprogrammet måste innehålla moment som tillför något mer och annorlunda än det man får i den vanliga undervisningen.
Att gå om en klass hjälper följaktligen inte heller.
- Individuell undervisning är samhällsekonomiskt lönsamt jämfört med halvklasslösningar med vanlig undervisning. Att gå i ”läsklass” löser inte problemet.

Ett framgångsrikt arbetssätt

I det så kallade Konsensusprojektet, lett av professor Mats Myrberg, ringade man genom intervjuer in vad som förenar svenska forskares syn på läs- och skrivfrågor (Myrberg, 2003, Myrberg & Lange, 2006). Den svenska forskargruppen menar att ett framgångsrikt specialpedagogiskt arbetssätt med barn som har läs- och skrivsvårigheter bland annat har följande kännetecken:

* **Hög lärarkompetens**

Detta är den enskilt mest betydelsefulla faktorn. Elever med svårigheter måste få stöd av experter som har gedigen utbildning och är väl insatta i sambanden mellan tal och skrift. En skicklig lärare är förtrogen med flera olika metoder och material och kan anpassa undervisningen efter varje barn. En skicklig lärare vet varför han eller hon arbetar på ett visst sätt vid ett visst tillfälle. Läraren ska hjälpa eleverna att hitta effektiva strategier som leder till framgång.

* **Tidiga insatser i läs- och skrivinläringen**

”Det är förödande att invänta någon så kallad ’läsmognad’ eftersom dessa barn i regel behöver mer tid för att komma igång med sin läsinläring”, står det att läsa (Myrberg & Lange, 2006, s 85).

* **Kontinuerlig och strukturerad undervisning**

”Vad det handlar om är en aktiv vägledning, en strukturerad undervisning och inte bara att släppa ut barnen på egen hand och tro att saker och ting löser sig av sig självt.”, säger en av forskarna.

* **Tillräckligt med tid och lärarstöd**

Redan under höstterminen i skolår 1 måste läraren varje vecka kunna arbeta individuellt med varje elev i klassen. ”En-till-en-undervisning” lyfts av flera forskare fram som en väl dokumenterad och viktig träningsform.

* **Systematisk hjälp för bättre läsförståelse**

Barnen måste få veta hur man ger sig på svåra texter, hur man drar slutsatser m m. Utmärkande för de elever som läser bra, är inte att de alltid förstår, utan att de inser när de *inte* förstår.

* **Motivation och sammanhang för eleven**

Det strukturerade arbetssätt som forskarna rekommenderar måste också vara motiverande för eleven. "Läsa och skriva handlar om kommunikation."
(Myrberg, 2003, s 38)

* **Medvetenhet och målinriktning**

Båda är nödvändiga även *efter* de första skolåren: "Det är viktigt att man inte släpper barnen när de kan läsa flytande.", säger en av de svenska forskarna.

* **Dataprogram används i kombination med lärarstöd**

Datorträning och användning av hjälpmedel är ett bra komplement till lärarledd undervisning.

* **God samverkan med hemmen**

Samarbete mellan hem och skola kan ha stor betydelse för om läs- och skrivutvecklingen ska gå bra eller dåligt.

* **Högläsning både i skolan och hemma**

Att läsa högt utvecklar ordförrådet och förmågan att förstå och använda mer komplicerad grammatik. Det bidrar också till att skapa läsfantasi och en förmåga att dela läsoplevelser med andra.

Stor amerikansk undersökning

I ett av de mest omfattande projekten som någonsin utförts inom läsområdet, granskade en grupp i USA för några år sedan över 115 000 (!) forskningsstudier om läsinlärning. (National Institute of Child Health and Human Development, NIH, DHHS, 2000). Gruppen urskiljer några faktorer som mycket tydligt utmärker effektiva läsinlärningsmetoder:

* **Undervisning i fonologisk medvetenhet** där barnen lär sig uppmärksamma

ljuden i de talade orden genom att öva sig i att känna igen ljud, dela upp talade ord i ljud, sätta samman ljud till talade ord och förändra ord genom att flytta ljud i dem. – Hör du något "n" i ordet *måne*? – Vilka ljud behövde jag för att bygga ordet *måne*? – Vad blir det för ord om du sätter samman ljuden "n", "oo" och "s"? – Vad händer med ordet *nos* om du tar bort ljudet "n"?

* **Träning i hur talspråkets ljud och alfabetets bokstäver hänger samman**

Ljudar man ihop bokstäverna n-o-s får man ordet *nos*.

* **Högläsning** där barnen får kontinuerlig, muntlig återkoppling från en lärare.

Genom att läsa högt övar barnen upp sin lässäkerhet och sitt läsflyt.

* **Övning i olika strategier för läsförståelse** Barnen behöver få träna sig på att

återge information, ifrågasätta författarens syfte och att sammanfatta vad de läst. Det är inget som kommer "som ett brev på posten" genom att man läser. Att läsa olika typer av texter – faktatexter, berättelser, recensioner, reklamtexter osv – kräver olika slags lässätt.